

та чітко відокремлена від іншої інформації, незалежно від форми чи способів розповсюдження, крім випадків, передбачених законом, а також ідентифікована як реклама, є авторським чи редакційним матеріалом про особу, товар або ідею й не підпадає під ознаки: недобросовісної, неправомірної, прихованої, недоброякісної, неетичної, неправдивої, недостовірної, перекрученої, порнографічної, дискримінуючої реклами та такої, що закликає до вчинення будь-яких карних дій тощо та не завдає споживачеві будь-якої шкоди.

Список літератури: 1. Гражданский кодекс Украины / Вступительная статья Довгерта А. С. Х., 2005. 2. Закон України «Про рекламу» від 03.02.2004 р. // ВВР України. 2004. № 16. Ст. 238. 3. Угода про співробітництво держав-учасниць СНД у сфері регулювання рекламної діяльності від 19.12.2003 // Інфодиск №2 за 01.02.2006 р. 4. Конституція України // ВВР України. 1996. №30. Ст. 141. 5. Закон України «Про державну таємницю» від 19.02.2004 // ВВР України. 2004. № 23 Ст. 320. 6. Закон України «Про інформацію» від 23.06.2005 // ВВР України. 1992. № 48. Ст. 650. 7. Закон України «Про пресу та інші засоби масової інформації» від 12.06.90 // ВВР України. 1990. № 26. Ст.492. 8. Закон України «Про телебачення і радіомовлення» від 21.12.2005 // ВВР України. 1994. № 10. Ст. 43. 9. Закон України «Про захист суспільної моралі» від 20.11.2003 р. // ВВР України. 2004. № 14. Ст. 192. 10. Наказ Українського державного центра соціальних служб для молоді, затверджений від 20.07.98 р. № 80, положення «Про соціальну рекламу в системі соціальних служб для молоді України». 11. Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 20 листопада 2003 р. // ВВР України. 2004. № 13. Ст. 181. 12. Рішення Держкомісійних паперів № 11-А от 27.01.1998 «Про затвердження Положення про розрахунково-клірингову діяльність» // Інфодиск №2 за 01.02.2006 р. 13. Закон України «Про телекомунікації» від 25.03.2005 р. // ВВР України. 2005. № 17–19. Ст. 267. 14. Закон України «Про захист прав споживачів» від 01.12.2005 // ВВР України. 2004. № 11. Ст. 137. 15. Закон України «Про державну статистику» від 13.07.2000 // ВВР України. 2000. № 43. Ст. 362. 16. Закон України «Про вибори народних депутатів України» від 17.11.2005 р. // ВВР України. 2005. № 38–39. Ст. 449. 17. Закон України «Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів» від 06.07.2005 р. // ВВР України. 2005. № 35–36. Ст. 446. 18. Закон України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України» від 23 березня 2000 р. // ВВР України. 2000. № 25. Ст. 295. 19. Закон України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» від 11.05.2004 // ВВР України. 2004. № 32. Ст. 394.

Надійшла до редакції 15.01.07

А. В. Маєвська

ПРИЧИНИ ІСНУВАННЯ ІНСТИТУТУ ТЯГАРЯ УТРИМАННЯ МАЙНА

Уперше тягар власності як правовий інститут з'явився в Конституції України. Однак наскільки ця новація виправдана, наскільки забезпечена відповідним правовим механізмом, наскільки наявні правові організаційні засоби відповідають засадам цивільного законодавства та іншим приписам чинного законодавства досі залишається малодослідженим. Тож ця стаття має за мету певним чином заповнити прогалини як у дослідженні інституту тягара власності, так і його обумовленості. До речі, спеціальних праць такого спрямування наразі немає. Таким чином, публікація є одним із перших досліджень цієї проблеми.

Серед причин становлення інституту тягаря власності можна виділити потребу посилити забезпечення безпеки життя та здоров'я людини, насамперед, за можливого прояву природних властивостей речей. Інша, не менш важлива причина – із введенням приватної власності збалансувати розширення правомочностей власників закріпленням інституту тягаря власності та створення правових підстав для переведення соціальних обов'язків, особливо у житлово-комунальній сфері, на приватні засади.

Не менш важливими є природні властивості речей, внаслідок чого певні об'єкти цивільних прав потребують особливого ставлення до них, незалежно від того, у чийй власності вони перебувають. Показовим є приклад із порушенням правил навантаження вантажу фероксилітомарганцю на сухогруз у дощову погоду, внаслідок виділилися пари газів фосфору та фосгену, від отруєння якими загинули два моряки та виникла потреба госпіталізувати інших членів екіпажу. Якщо у власності є балон із скрапленим газом, то власник повинен прийняти всі належні заходи щодо попередження витoku газу, його можливого вибуху, запобігання доступу до нього сторонніх осіб, зберігання на певній відстані від відкритого вогню, забезпечення вентиляції металевих шаф, де зберігаються такі балони. До речі, порушення цих правил вже призвело до низки трагедій, але вони не припиняються. То чи може інспекція або, навіть, інші контролюючі органи заборонити особам, які не можуть забезпечити виконання правил експлуатації газового обладнання, користуватися таким суб'єктивним правом? Чіткої відповіді на це нема. Хоча спеціальні правила це передбачають, але власник може і не надати ці об'єкти для огляду, тим більше, що вони не реєструються. Очевидно, що законодавець закріпив тягар утримання майна і забув виписати його зміст та гарантії виконання.

Особливої уваги потребує вивчення природних властивостей речей: строк придатності, строк служби, втомлюваність матеріалу, зокрема металу, ресурс експлуатації, режим зберігання (наприклад, ліки – у прохолодному, темному місці) тощо. Їхня бездоглядність та невідповідність місць зберігання встановленим вимогам (поганий стан дахів, вільний доступ, відсутність спеціальних запорів та інших механізмів) призводить до прояву їхніх шкідливих властивостей. Наприклад, бездоглядність складів із мінеральними добривами та пестицидами загрожує екологічній безпеці та здоров'ю людей, їхньому майну (дерева у містах) тощо. Чого тільки варта трагедія у Новобогданівці Запорізької області, де три роки підряд внаслідок бездоглядності загорялися склади зі зброєю, чим завдавалась значна шкода населенню, транспорту.

Особливе ставлення, відповідно до ст. 180 Цивільного кодексу (далі – ЦК) України повинно бути до тварин, насамперед, домаш-

ніх. Вдалим прикладом є справа, що розглядалась 14 грудня 2006 р. у програмі телебачення «Судові справи», яка підтверджує істинність того, що «ми відповідальні за тих, кого приручили» та вказує на наслідки недотримання тягаря власності.

Причини встановлення тягаря власності можуть бути й часові. Особлива проблема – піротехнічні вироби, використання яких у новорічний період призводить до порушення права на спокійний відпочинок, а інколи й до пожеж чи завдання майнової або моральної шкоди (переляк від кинутої під ноги чи недалеко від людини петарди). Так, «сумний збір» новорічних свят 2007 р. наступний: двоє людей загинуло та 11 травмовано [1]. Іншими словами, у певний період чи, навіть, сезон (для курортних місцевостей) можуть бути встановлені особливі обтяження майна.

Встановлення обмежень може бути спричинено й особливим правовим режимом, внаслідок місцезнаходження речей. Це стосується можливості використання земельних ділянок на берегах річок чи інших водоймищ, на території національних природнокліматичних заповідників тощо. Особливий правовий режим користування майном встановлено для так званих житлових зон населених пунктів. Не допускається заїзд вантажних машин у житлову зону населених пунктів, за винятком перевезення вантажів. Не допускається у вказаних зонах подача звукових таких сигналів, що можуть порушити право людей на відпочинок. Також не допускається розташування автостоянок ближче 30-ти метрів від житлових будинків.

Досить цікавий *суб'єктивний* аспект встановлення обмежень для власника складних речей. Так, для власників автомобілів встановлено різний порядок випуску їх для експлуатації залежно від їх правового становища. Якщо це професіонал, то автомобіль підлягає відповідному технічному огляду, про що робиться позначка у шляховому листі, путівці. Тож власник автопарку повинен утримувати відповідну технічну службу. Від власника – фізичної особи проходження такої процедури не вимагається.

Найбільш детермінуючим є *економічний* аспект проблематики, який ще Г. Ф. Шершеневичем пов'язувався із ускладненням суспільних відносин та наголошував на тому, що обмеження права власності прямо пропорційні складності суспільних відносин і зворотно пропорційні силі індивідуалізму [2, с. 230]. Власне підтримання економічного status quo у всіх народів є основним завданням на стратегічному і тактичному рівнях. Зазначимо, зважаючи на предмет дослідження, й об'єктивну особливість – залежність економічного становища від прав на нерухомість, яка здебільшого виступає знаряддям праці та відображенням майнового становища особи. Цей аспект має два вектори: публічно правовий – сплата податків, наприклад, на нерухомість, та зборів за

утримання домашніх тварин; приватний – покладення на власника певних юридичних обов'язків щодо витрат з утримання належного йому майна. Якщо перший реалізований у податковому законодавстві, то другий досі не має єдиної консолідуючої норми щодо змісту тягара власності власника приватного характеру. Окрім обов'язки виписані у різних нормативних актах, що встановлюють правовий режим речей чи обов'язки власників щодо таких речей.

Безумовно, економічні за змістом та юридичні за формою правовідносини [3, с. 8–9] потребують ретельного врегулювання задля забезпечення їх статичності, непорушності, можливості у разі учинення останніх швидко й ефективно відновити майнове становище потерпілого. Серцевиною економічних відносин є відносини виробничі – між виробниками та споживачами товару. Якщо це так, то ці відносини підпадають під сферу регулювання цивільного права. Недаремно ще Ф. Енгельс вказував, що цивільне право санкціонує існуючі за даних обставин нормальні економічні відносини між окремими особами [4, с. 311]. Ці економічні відносини характеризуються кількісними та якісними показниками: вартістю майна, його питомою вагою, впливом в окремих секторах економіки, спрямованістю діяльності тощо.

Такі обов'язки власника спричинені економічною природою власності та самого права власності. Так, випуск фальсифікованої продукції, окрім порушення прав споживачів, підриває нормальне ціноутворення на ринках, веде до деформації ринкових механізмів, зниження товарообігу, попиту та експортного потенціалу України, збільшення недобросовісної конкуренції. За такий товар сплачується ціна, яка не відповідає реальній собівартості та вартості товару, внаслідок чого відбувається деформація ціноутворення на ринку, виникає загроза стабільності товаровиробників, і щонайгірше – з'являються безпідставні зазіхання «на гаманець споживача». Створюється тіньовий сектор економіки, деформується механізм ціноутворення, неефективно витрачаються кошти фізичних та юридичних осіб, доходні частини бюджетів не повнюються, недофінансуються державні програми, в тому числі й у соціальній сфері. Тому цілком справедливо стверджував Г. Ф. Шершеневич, що обмеження права власності в інтересах всіх та кожного, а за своєю суттю обмеження прав однієї особи-власника, встановлене на користь інтересів певних визначених осіб [2, с. 229].

Економічний детермінізм має *національний* аспект, що впливає на необхідність тягара власності попереджувати можливість заволодіння національними багатствами зарубіжними інвесторами. Штучне, задля збільшення товарообороту прискорення підвищення рівня доходів для громадян країн-членів ЄС до 700-т євро на місяць має своїм наслідком девальвацію національної валю-

ти, знецінення матеріальних активів та штучне стимулювання купівельної спроможності населення. Відповідно пересічний українець не може конкурувати із громадянами зарубіжних країн у придбанні матеріальних цінностей, особливо нерухомості. Мабуть тому законодавець постійно віддаляє створення ринку землі в Україні. Намагання її перерозподілити та швидко зростання цін на нерухомість привертає до неї увагу.

Намічене створення в Україні транспортних коридорів [5], зокрема низки автобанів, швидкісних залізничних магістралей та їх інфраструктури неминуче призведе до необхідності вирішення питань про тягар власності стосовно якості цих автобанів. Очевидно, що значна кількість ДТП в Україні стається саме через невідповідність автошляхів встановленим вимогам.

Інший, *соціальний* аспект пов'язаний із обов'язками держави щодо кожного, які випливають із ст. 3 Конституції України. Створення напруженості у суспільстві, у тому числі й шляхом встановлення можливості безмежного здійснення своїх прав, призводить до протистоянь. Так, під час приватизації гуртожитків нові власники намагаються позбутися наймачів житлових приміщень чи ліжко-місць: або через перепрофілювання, або через суттєве підвищення плати за оренду житлових приміщень. Наразі така проблема для України є досить нагальною, вона створює соціальну напруженість та конфлікти, котрі можна попередити шляхом включення відповідних імперативів обмеження, у тому числі й тягаря власності для осіб, котрі набувають право власності.

Не менш важливим є *евристичний* аспект, який сприяє правовій обізнаності щодо особливостей того чи іншого об'єкта власності та обов'язків, котрі випливають з цього. Обізнаність сприяє здійсненню суб'єктивних прав та виконанню юридичних обов'язків, у тому числі й щодо тягаря власності. Тому у ЦК України як основному акті цивільного законодавства мають бути вписані основні юридичні обов'язки, що випливають із тягаря власності, а у спеціальному законі – конкретизовані.

Така модель є досить традиційною, широко використовується на практиці та, відповідно, не вимагає значних витрат на її реалізацію. Основне полягає у доведенні приписів чинного законодавства щодо змісту тягаря власності до відповідних власників. Тут може бути дві моделі: пасивна, яка засновується на постулаті «незнання законів не звільняє від обов'язку їх дотримуватися»; активна – пропаганда таких обов'язків, віднесення їх до рангу передумов набуття права власності на такі об'єкти, реєстрація об'єктів, обтяжених тягарем власності, надання права контролю тощо. Очевидно, що єдиного підходу тут бути не може. Надто різний правовий режим різних об'єктів права власності, правове становище власників та наслідки їхнього невиконання. Проте, це не

означає наявності деяких спільних рис для моделювання змісту тягаря власності.

Інформаційний аспект забезпечує безпеку та культуру споживання, Прикладом є рекомендації щодо споживання лікарських препаратів, які містять також попередження про можливі побічні дії при їх вживанні; інший – рекламний). Інформування забезпечується через обов'язок виробників та продавців разом із передачею у власність товару забезпечувати набувача й відповідними інструкціями щодо безпечного його використання. Однак ми вважаємо, у таких інструкціях слід прописувати й обов'язки, які виникають у власника внаслідок набуття права власності.

Для забезпечення наведеного вважаємо доцільним на теоретичному рівні виділити речі – об'єкти цивільних прав, що обтяжені іншими юридичними обов'язками та не обтяжені такими юридичними обов'язками. Класифікування об'єктів цивільних прав у главі 12 ЦК України за таким критерієм лише сприятиме чіткості відповідних юридичних конструкцій і підштовхне до уточнення тих об'єктів цивільних прав, котрі за своєю фізичною та юридичною природою вимагають тягаря власності. Пропонуємо ЦК доповнити статтею 178-1 «Обтяження об'єктів цивільних прав» наступного змісту:

1. Об'єкти цивільних прав можуть вільно бути у цивільному обігу, використанні, якщо стосовно них не встановлено тягаря набуття на них прав.

2. Об'єкти, стосовно яких встановлений тягар їх набуття, можуть спричиняти цивільні обов'язки в силу факту їх введення у цивільний оборот. Стосовно таких об'єктів встановлюється особливий правовий режим, що полягає у особливих умовах набуття прав, їх здійснення, дотримання реєстраційних процедур, інших обов'язків, які встановлюються законом або договором.

Управлінський аспект, який проявляється в необхідності здійснювати владно-розпорядчу діяльність стосовно окремих об'єктів права власності та приймати владні рішення. Це, зокрема, стосується підстав для реєстрації таких обтяжень.

Правовий аспект має два прояви: матеріальний, що є системою притаманних об'єкту ознак, які дозволяють виділити з поміж інших, та процесуальний, що є врегульованою законодавством процедурою набуття певних прав та введення у цивільний товарооборот.

Тягар власності може бути встановлено і власником. Так, стосовно носіїв права інтелектуальної власності, особливо об'єктів образотворчого мистецтва, передбачене ст. 26 Закону України «Про авторське право і суміжні права» право доступу до твору образотворчого мистецтва може заперечуватися договором про передачу прав, де вказано обов'язок володільця повідомляти автора про

подальші відчуження вказаного об'єкта авторського права. Без такого обтяження це право перетворюється на декларативне.

Таким чином, детермінанти обтяжень можуть бути найрізноманітнішими, але слугувати вони повинні чіткості правового режиму об'єкта цивільного права та забезпеченню суб'єктивних прав учасників цивільних правовідносин.

Список літератури: 1. Трагедія. Фатальні петарди //Урядовий кур'єр. 2007. №1. 2. Шершеневич Г. Ф. Курс гражданского права. Тула, 2001. 3. Право власності в Україні: Навч. посіб. /О. В. Дзера, Н. С. Кузнецова, О. А. Підпригора та ін.: За заг. ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової. К., 2002. 4. Маркс К. Капітал // Маркс К., Энгельс Ф. Соч. т. 21. 5. До реальних перспектив //Урядовий кур'єр. 2004. №128.

Надійшла до редакції 10.01.07

К. В. Масляева

ДЕЯКІ ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

Прагнення України стати економічно розвинутою країною диктує необхідність побудови ефективної економіки ринкового типу. Нині в країні намітились тенденції щодо активізації процесів економічного реформування. Зокрема це стосується становлення та розвитку такого стратегічного ринкового сектору, як ринок фінансових послуг.

Теоретичну базу цього питання складають праці таких учених-правників: В. В. Беляєва, О. Дмитрієвої, В. Г. Краснова, Н. Г. Семілютиної, В. М. Суторміної, І. В. Токмакової, В. П. Ходаківської тощо.

Виходячи з аналізу робіт вказаних авторів, можна зробити висновки про відсутність єдиного погляду щодо поняття ринку фінансових послуг, його функцій, а також його специфічного товару – фінансової послуги. Така ситуація не сприяє створенню ефективного механізму державного регулювання даного ринкового сектору, що негативно позначається на економічному стані країни в цілому.

Враховуючи важливість ринку фінансових послуг для стабільного розвитку економіки України, актуальним стає питання конкретизації поняття ринку фінансових послуг та його основних ознак, що і є метою даної статті.

Як показує світовий досвід, фінансовий ринок, що з'явився в результаті трансформаційних процесів в економіці, покликаний забезпечити процес перетворення заощаджень одних суб'єктів ринку в інвестиції з метою їх подальшого ефективного використання іншими суб'єктами. У свою чергу, рівень розвитку фінансового ринку залежить, головним чином, від розмірів і структури накопичених фінансових активів, які виступають своєрідним товаром у такому ринковому секторі, та динамічності економічних процесів, що відбуваються у ньому.